

**RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ
MA`MURIYATCHILIGINI TUBDAN TAKOMILLASHTIRISH,
SOLIQLAR VA BOSHQA MAJBURIY TO`LOVLARNING
YIG`ILUVCHANLIGINI OSHIRISH YO`LLARI**

Shukurov Zafar Nazarovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
"Moliya va bank ishi" kafedrası o`qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7233022>

ARTICLE INFO

Received: 27th September 2022
Accepted: 01st October 2022
Online: 20th October 2022

KEY WORDS

Harakatlar strategiyasi, soliq ma`muriyatchiligi, sog`lom raqobat, xufiyona biznes, ma`muriy xarajatlar, javobgarlikni liberallashtirish.

ABSTRACT

Ushbu maqolada O`zbekiston Respublikasi soliq tizimida amalga oshirilgan islohotlar va bu islohotlarning natijasi, hamda hozirgi vaqtda mamlakatimizda tadbirkorlik faolligini oshirish va investitsiyalarning hajmini ko`pyatirishga to`sqinlik qiladigan soliq tizimida mavjud muammolar atroflicha ko`rib chiqilgan.

Zamonaviy soliq tizimi iqtisodiyotni jadal rivojlantirish, tadbirkorlik faoliyati uchun qulay sharoitlar yaratish, investitsiya muhitini yaxshilash, ishlab chiqarish va xizmatlar ko`rsatishni kengaytirishning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

2017-2021-yillarda O`zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo`nalishi bo`yicha "Harakatlar strategiyasi"da soliq solish bazasini kengaytirish orqali soliq ma`muriyatchiligini soddalashtirish va soliq yukini kamaytirish masalalari alohida o`rin tutadi. O`tgan yillar mobaynida tadbirkorlik subyektlari ustidan tekshirishlarni qisqartirish va ularning tadbirkorlik faoliyatiga asossiz ravishda aralashishlarga barham berish bo`yicha belgilangan tartibda zarur chora - tadbirlar ko`rildi. Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rejadan tashqari va muqobil tekshirish tartiblari bekor qilindi, tadbirkorlar tomonidan beriladigan soliq hisobotlarning shakli va taqdim etish muddatlari soddalashtirildi.

Shu bilan birga, soliq ma`muriyatchiligi tizimini amalga oshirishda bir qator muammolar mavjudligi sababli davlat soliq xizmati organlari tizimini isloh qilishning quyidagi muhim yo`nalishlari belgilandi:

- soliq ma`muriyatchiligi jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ilg`or avtomatlashtirilgan tahlil uslublarini keng joriy etish, soliq to`lovchilarga, eng avvalo, tadbirkorlik subyektlariga to`g`ridan-to`g`ri muloqotsiz elektron xizmat ko`rsatishga to`liq o`tish;

- soliq solish obyektlari va soliq solinadigan bazaning o`z vaqtida hamda ishonchli hisobga olinishini ta`minlash, vakolatli organlar va tashkilotlar mansabdor shaxslarining soliq solish masalalari bilan bog`liq bo`lgan ishonchli axborotini o`z muddatida taqdim etish bo`yicha mas`uliyatini oshirish;

- soliq majburiyatlarini bajarishda soliq to`lovchilarga har tomonlama ko`maklashish, soliqqa oid huquqbuzarliklar profilaktikasining

ta'sirchan soliq mexanizmlarini ishlab chiqish va soliq to'lovchilarning huquqiy madaniyatini oshirish, soliq nazoratini amalga oshirishning zamonaviy uslublarini joriy etish;

- makroiqtisodiy ko'rsatkichlar dinamikasi va hududlarning soliq salohiyatini tizimli tahlil qilish orqali soliq solish obyektlarini to'liq qamrab olish va soliq solinadigan bazani kengaytirishni ta'minlash bo'yicha samarali tadbirlarni amalga oshirish;

- faoliyat ko'rsatmayotgan korxonalarining faoliyatini tiklashga har tomonlama ko'maklashish, past rentabelli va zarar ko'rib ishlayotgan korxonalarining moliyaviy ahvolini sog'lomlashtirish, o'zaro hisob-kitoblar mexanizmlarini mustahkamlash, soliq qarzi oshishiga yo'l qo'ymaslik orqali soliq solinadigan bazani kengaytirish;

- soliq solish masalalari, shu jumladan respublika va mahalliy byudjetlar daromadlarini oshirishning qo'shimcha zaxiralarini aniqlash orqali moliya organlari, manfaatdor vazirlik va idoralar, shuningdek mahalliy davlat hokimiyati organlari bilan hamkorlikni yanada kengaytirish;

- kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo'yish, soliq organlarini yuqori ma'naviy-axloqiy sifatarga ega malakali xodimlar bilan to'ldirish bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirish, shuningdek xodimlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasini ta'minlash va ular uchun xizmatni o'tashning munosib shart-sharoitlarini yaratish.

Bundan tashqari, xo'jalik yurituvchi subyektlar o'rtasida "sog'lom raqobat"ni ta'minlash va "xufiyona biznes" yuritishga barham berish maqsadida: soliq organlariga hisob-kitoblar haqidagi ma'lumotlarning

onlayn rejimida berilishini ta'minlaydigan nazorat-kassa mashinalarini qo'llash orqali naqd pul tushumi ustidan avtomatlashtirilgan nazorat tizimi joriy etilmoqda. Shu bilan bir qatorda, real ish o'rinlarini legallashtirish uchun davlat soliq xizmati organlariga xo'jalik yurituvchi subyektlar xodimlarining hisobotdagi va haqiqiy soni muvofiqligi ustidan tizimli monitoringni amalga oshirish vazifalari yuklatilmoqda.

O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasining amaliyotga joriy etilishi natijasida mehnatga haq to'lash jamg'armasiga soliq yuki kamaytirildi, aylanma mablag'lardan olinadigan soliqlar optimallashtirildi, davlat maqsadli jamg'armalariga majburiy ajratmalarni bekor qilish va yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i stavkasini kamaytirish orqali soliq tizimi qayta ko'rib chiqildi.

Shu bilan birga, soliq tizimida ishbilarmonlik va investitsiyaviy faollikni oshirish, sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, shuningdek, soliq islohotlarini samarali amalga oshirishga to'sqinlik qilayotgan quyidagi kamchilik va muammolar mavjud:

- **birinchidan**, soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish prinsiplari eskirgan bo'lib, soliq to'lovchilarga kompleks xizmatlar ko'rsatishni, shuningdek ular tomonidan soliq majburiyatlarining ixtiyoriy bajarilishini ta'minlamayapti;

- **ikkinchidan**, soliq majburiyatlarini bajarishda ma'muriy xarajatlar (sarflanadigan vaqt va mablag') darajasi yuqori bo'lib qolmoqda;

- **uchinchidan**, soliq sohasida imtiyozlar berish borasida aniq mezon va mexanizmlar mavjud emas;

- **to'rtinchidan**, xufiyona iqtisodiyot darajasini qisqartirishga qaratilgan, shuningdek tadbirkorlik faoliyatini qonuniylashtirish jarayonlarini rag'batlantiruvchi jamoatchilik nazorati mexanizmlari mukammal emas;

- **beshinchidan**, soliq to'lovchi bilan soliq organlari o'rtasida ma'lumot almashinuvini ta'minlovchi yagona standart va dasturiy mahsulotlar mavjud emas;

- **oltinchidan**, soliq hisobi sifatini pasaytiradigan, soliq bazasining kengayishi va barqaror soliq tushumlarini ta'minlashga to'sqinlik qiladigan idoralararo axborot hamkorligi sust yo'lga qo'yilgan;

- **yettinchidan**, yuqori malakali kadrlarni tayyorlash sohasida hamda soliq organlari xodimlari faoliyatini baholashda tizimli kamchiliklar mavjud.

Ushbu kamchilik va muammolar soliq tizimini jadal rivojlantirish, soliq ma'muriyatchiligi samaradorligini oshirish hamda soliqlar va majburiy to'lovlarning talab darajasida yig'ilishiga to'sqinlik qilmoqda.

Shu munosabat bilan quyidagi maqsad, vazifa va asosiy yo'nalishlarni nazarda tutuvchi soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish strategiyasini ishlab chiqish alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Ishbilarmonlikni muhitini yaxshilashda soliq ma'murchiligini yanada takomillashtirish va qonunchilikni buzganlik uchun javobgarlikni liberallashtirish muhim o'rin tutdi. Shu bois mamlakatimizda keying paytda bu borada adolatli, shaffof va uzoqqa mo'ljallangan tizimni yaratishga qaratilgan islohatlar amalga oshirib kelinmoqda. Buning natijasida butunlay yangi soliq

ma'murchiligini yuzaga kelmoqda. Tadbirkorlar buning amaliy ta'sirini va natijasini avvalgiday chiroyli so'zlarda emas balki o'zlarining kundalik faoliyatida xis etmoqda.

Bugungi kunda soliq turlarini qisqarishi va stavkalarining pasayishi bo'yicha birinchi navbatda soliqlar turi 16 tadan 9 taga, nazorat shakllari 13 tadan 2 taga qisqartirilishi shu bilan birga yaqingacha tadbirkorlarga og'ir yuk bo'lib kelgan pensiya, maktab va yo'l jamg'armalariga 3,2 foizli yig'implar bekor qilindi. Byudjetdan tashqari jamg'armalariga mazkur yig'implarni bekor qilish hisobidan 7 mingga yaqin korxonalar har yili o'rtacha 6 trillion soliq to'lashdan ozod bo'ldi. Demakki shuncha mablag' o'zlarida qoladi. Shuningdek mol-mulk, daromad va ijtimoiy soliqlar stavkalari 2 barobar kamaytirildi. Buni aniq misollar orqali ifodalaydigan bo'lsak, transport soxasida soliq yuki 3 barobar, oziq ovqat sanoatida 2 barobar, to'qimachilik va elektr texnikasi sanoatida esa 20 foizgacha kamaydi.

Shu o'rinda yana bir masalaga aniqlik kiritish zarur bo'ladi. O'tgan yili yangi soliq kodeksi amalga kiritilgandan keyin 23 ta maxsus iqtisodiy zona ishtirokchilari avvalgi imtiyozlarimiz saqlanib qoladimi yoki yo'qmi, degan savol bilan Prezidentimizga ham murojaat qilishgan edi. Ushbu savollar ko'ra 2020 yil fevral oyidan maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risidagi qonun qabul qilingunga qadar iqtisodiy zonalarga ro'yxatdan o'tgan tadbirkorlarga imtiyozlar saqlanib qolinishiga kafolatlar berildi. Amaldagi qonunga binoan, ushbu tadbirkorlar investitsiya miqdoridan kelib chiqib mol-mulk, yer va suv soliqlaridan 10 yilgacha ozod qilingan. Endilikda ushbu imtiyozlarga

foyda solig'i ham qo`shiladi va korxonalar ixtiyorida yiliga qariyb 300 milliard so`m mablag` qoladigan bo`ldi.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatimiz o`z mustaqilligini qo`lga kiritgan dastlabki kunlaridanoq soliq ma`murchiligini takomillashtirish jamiyatimizda tadbirkorlikni keng ko`lamda tarkib topishi hamda rivojlanishi uchun qulay sharoitlar

yaratish borasida samarali islohatlar olib borilmoqda. E`tiborlisi shundaki tadbirkorlik faoliyatiga oid bir qancha normativ hujjatlar, qonun, qonunosti hujjatlar qabul qilinib, ularning huquqiy kafolatlari tobora mustahkamlab borilayotganligi alohida o`rin egallaydi.

References:

1. O`zbekiston Respublikasi soliq kodeksi
2. www.soliq.uz
3. www.lexuz
4. www.soliq.yangiliklari
5. www.norma.uz